

БУЛКОТ

Ганна Вікторівна
Purcanna@ukr.netк.е.н., доцент, Київський
національний економічний
університет імені Вадима
Гетьмана

УДК 657.633:658.153

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГО
АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ ГРОШОВИХ
ПОТОКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ,
УСТАНОВАХ, ОРГАНІЗАЦІЯХ УКРАЇНИFEATURES OF INTERNAL AUDIT OF CASH
FLOW EFFICIENCY AT ENTERPRISES,
INSTITUTIONS, ORGANIZATIONS OF
UKRAINEDOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2020.6.1>

КОВАЛЕНКО

Софія Миколаївна
Sofia.sirenko@gmail.comфахівець з надання
бухгалтерських послуг**BULKOT Hanna Viktorivna** – PhD in Economics, Associate Professor, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman**KOVALENKO Sofiia Mykolaivna** – specialist in providing accounting services

У статті розкриваються питання, пов'язані з проведенням внутрішнього аудиту ефективності грошових потоків. Розглядаються особливості застосування аудиторських процедур, спрямованих на збір аудиторських доказів у процесі проведення перевірки грошових потоків. Досліджено методику та технологію проведення внутрішньої перевірки грошових потоків, а також розглянуто функції служби внутрішнього аудиту. Виділено основні етапи проведення внутрішнього аудиту ефективності грошових потоків. Розглянуто технологію проведення аудиту операцій з грошовими коштами, а також запропоновано нову систему внутрішнього аудиту ефективності на підприємствах, установах, організаціях.

* * *

В статье раскрываются вопросы, связанные с проведением внутреннего аудита эффективности денежных потоков. Рассматриваются особенности применения аудиторских процедур, направленных на сбор аудиторских доказательств в процессе проведения проверки денежных потоков. Исследована методика и технология проведения внутренней проверки денежных потоков, а также рассмотрены функции службы внутреннего аудита. Выделены основные этапы проведения внутреннего аудита эффективности денежных потоков. Рассмотрена технология проведения аудита операций с денежными средствами, а также предложена новая система внутреннего аудита эффективности на предприятиях, учреждениях, организациях.

* * *

Introduction. Cash has great importance in the organization and operation of any entity. However, as the practice of tax audits shows, a large number of abuses and violations occurs quite often. The main reason for that is an ineffective conduction of internal audit and ineffective implementation of controls in cash flow accounting. Cash flows are more or less free to circulate, so there is a high possibility of funds misuse by management. Therefore, performing an internal audit of cash flow efficiency is the opportunity to increase the efficiency of accounting and cash flow management in enterprises, institutions, organizations, and necessary and extremely relevant.

The purpose of the paper is to find ways to improve the audit of cash flows, generalize the theoretical and practical aspects of the internal audit of cash flow efficiency in local enterprises.

Results. This article addresses issues related to conducting an internal audit of cash flow efficiency. Aspects of the application of audit procedures in gathering audit evidence in the process of cash flow audit are considered. The methodology and technology of conducting an internal audit of cash flows are studied, as well as the functions of the internal audit service are considered. The main stages of the internal audit of the cash flow efficiency are highlighted. The technology of conducting an audit of cash transactions is reviewed, as well as a new system of internal performance audits at enterprises, institutions, and organizations is offered.

Conclusion. We see that internal audit is a very important part of business life. It doesn't matter if the company is a large multinational company with many thousands of currency units in operations every day, or if it is a local company that barely makes ends meet, in any case, checking the effectiveness of cash flows is an integral part of company's life. An internal audit of cash flow efficiency fights against misappropriation of funds, incompetent employees who use assets unwisely, corruption, etc. So, summarizing all the above, we can conclude that a well-organized system of internal audit of cash flow efficiency provides the company, institution, organization with investment attractiveness among shareholders, competitiveness in the market. Also, this service stimulates the further development of the enterprise and maximizes the wealth of both shareholders and ordinary employees, by increasing the market value of invested capital and increasing the quality of work.

Ключові слова: грошові кошти, грошові потоки, аудит ефективності грошових потоків, аудит грошових коштів, внутрішній аудит, аудиторські процедури, інвентаризація, робочі документи аудитора

Ключевые слова: денежные средства, денежные потоки, аудит эффективности денежных потоков, аудит денежных средств, внутренний аудит, аудиторские процедуры, инвентаризация, рабочие документы аудитора

Keywords: cash, cash flows, cash flow is efficiency audit, cash audit, internal audit, audit procedures, inventory, auditor's working papers

ВСТУП

Грошові кошти мають велике значення в організації та функціонуванні будь-якого підприємства. Проте, як показує практика проведення податкових перевірок, велика кількість зловживань та порушень трапляється доволі часто. Головною причиною якої є недостатнє ефективне виконання внутрішнього аудиту та контролю над веденням обліку грошових потоків. Грошові потоки мають більш-менш вільний характер обігу, тож існує ймовірність високого рівня зловживання грошовими коштами з боку керівництва. Тому виконання внутрішнього аудиту ефективності грошових потоків є актуальною можливістю для збільшення ефективності ведення обліку та управління грошовими потоками на підприємствах, установах, організаціях та є необхідним й надзвичайно актуальним.

Дослідженням теоретичних і практичних аспектів проведення внутрішнього аудиту ефективності грошових потоків приділяється увага багатьох учених. Серед них можна назвати таких, як Н.І. Гордієнко, О.В. Харламова, М.Ю. Карпенко, Г.В. Власюк, Н.І. Дорош, О.А. Петрик [1], А.М. Поддєрьогіна [6], М.І. Коваль, В.Г. Прушківський, Т.М. Тіховська, Ю.О. Нетреба, Ю.Б. Слободяник, О.Ю. Редько, В. Шевчук, А.Г. Швець [13], А.Є. Чуєнков [12], О.В. Філозоф [11] та ін. [4, 8, 10]. Проте, не зважаючи на підвищений науковий інтерес до проблем внутрішнього аудиту ефективності грошовими потоками та значну кількість наукових розробок у цьому напрямі, досі немає комплексного підходу до їх вирішення.

МЕТА статті – пошук шляхів вдосконалення аудиту грошових потоків, узагальнення теоретичних та практичних аспектів стосовно здійснення внутрішнього аудиту ефективності грошових потоків на вітчизняних підприємствах.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та теоретичною основою роботи є наукові праці вітчизняних та іноземних фахівців з аудиту грошових потоків підприємства. Під час написання статті використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналізу, синтезу, причинно-наслідкового зв'язку та системного підходу – у вдосконаленні внутрішнього аудиту ефективності грошових потоків; графічний – для наочного зображення результатів дослідження; абстрактно-логічного та комплексного підходів – для формування узагальнених висновків на основі системного аналізу і аудиту, теорії і практики особливостей формування грошових потоків на підприємстві.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі акти України, національні нормативні документи, що регламентують процес бухгалтерського обліку та аудиту, теоретичні розробки науковців, монографії, автореферати кандидатських дисертацій, посібники, збірники наукових праць, матеріали наукових конференцій, наукові фахові та періодичні видання, Інтернет-ресурси.

РЕЗУЛЬТАТИ

Термін «грошовий потік» з'явився у зарубіжній фінансовій літературі наприкінці 50-х рр. XX ст. Спо-

чатку термін використовувався виключно у процесі визначення вартості фінансових активів та оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів. З часом це поняття набуло ширшого значення та використання у фінансовій практиці, що було зумовлено поступовим переходом від всебічного розгляду показників прибутковості до розгляду ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості. Визначальним етапом у розвитку економічної категорії «грошовий потік» став перехід до вирішення дилеми «ризик-прибутковість» як запобіжника ймовірного банкрутства та фінансового краху [5].

Д. Ван Хорн та Д. Вахович зазначають, що грошові потоки підприємства – це потоки готівкових коштів, які мають безперервний характер і власні обігові кошти [2, с. 217; 9, с. 109].

Тому, грошові потоки (рух грошових засобів) – це надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів (кошти у касі та на рахунках в банках, які можуть бути використані для поточних операцій, та короткострокові фінансові інвестиції, які можуть бути вільно конвертовані у певну суму коштів і мають незначний ризик відносно зміни вартості) [3].

Управління грошовими потоками є невід'ємною частиною життя підприємств. Кожного дня до каси підприємства надходять кошти, якими необхідно розпоряджатися. Однак через нечесність працівників, які мають доступ до цих коштів, а також через неефективне їх використання, компанія може понести величезні збитки. Саме для цього і проводиться внутрішній контроль ефективності грошових потоків. Внутрішній аудит – незалежна діяльність з перевірки та оцінки роботи суб'єкта господарювання в його інтересах. Метою такого контролю є допомога учасникам суб'єкта господарювання ефективно виконувати свої функції. Тому пропонуємо розглянути внутрішній аудит ефективності грошових потоків, який проходить у декілька етапів (рис. 1).

Як відомо, основними функціями служби внутрішнього аудиту є: контроль (контроль за відповідністю роботи підприємства вимогам законодавства та прийнятій політиці самого підприємства); аналітика (аналіз діяльності всіх служб підприємства); інформаційна (інформаційне забезпечення керівництва правдивою, повною та об'єктивною інформацією стосовно діяльності підприємства); консультування (надання консультацій для підвищення ефективності кожного відділу окремо та підприємства загалом) [7].

Загалом бачимо, що внутрішній аудит виконує багато важливих функцій для суб'єкта господарювання, а не лише слідкує за ефективним використанням коштів. Однак дана його функція є основною.

Таким чином, внутрішній аудит ефективності грошових потоків має бути спрямованим на розробку рекомендацій стосовно збалансованості грошових виплат та надходжень, а також на підтвердження правильності організації та методики ведення бухгалтерського обліку грошових коштів вимогам чинного законодавства з метою надання рекомендацій, спрямованих на вдосконалення системи обліку та підвищення ефективності використання грошових коштів.

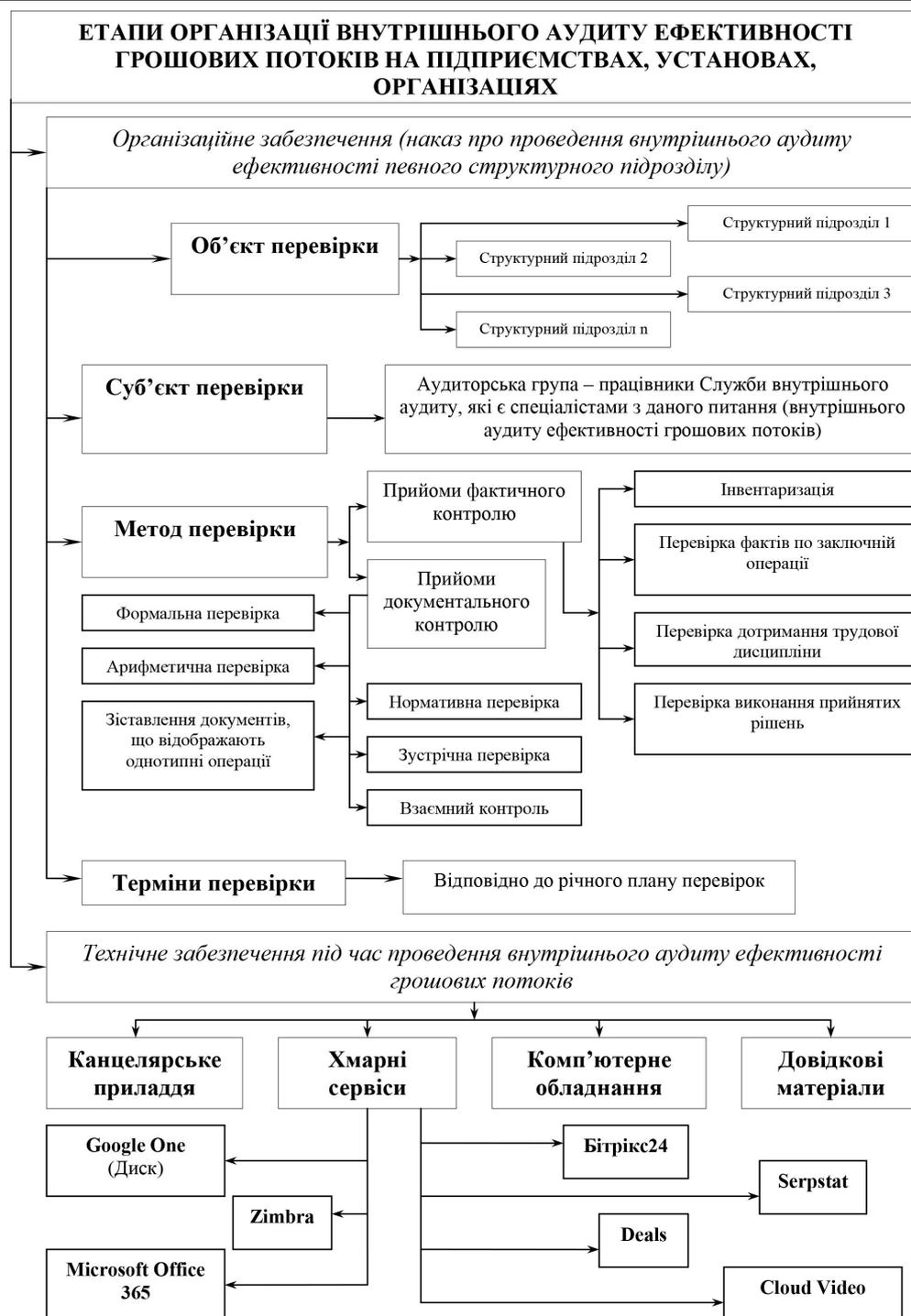

Рис. 1. Етапи організації внутрішнього аудиту ефективності грошових потоків на підприємствах, установах, організаціях [сформовано авторами на основі [11]]

У процесі проведення внутрішнього аудиту ефективності грошового потоку застосовуються наступні аудиторські процедури:

- інспектування та перегляд документів, запитання і підтвердження. За допомогою даних процедур здійснюється взаємна звірка документів банківської установи з бухгалтерськими документами організації на їх достовірність;

- відображення порядку обліку грошових коштів в обліковій політиці підприємства; зіставлення даних синтетичного обліку з журналами-ордерами та Головною книгою; арифметична перевірка правильності виведення залишків на кінець дня і підрахунку обо-

ротів з прибутку та витратами грошових коштів у виписках банку, звітах касира і облікових регістрах з руху грошових коштів на підприємстві та інше.

Однак задля ефективного застосування даних процедур аудитор повинен мати методіку та технологію проведення перевірки.

Таким чином, технологія проведення аудиту операцій з грошовими коштами повинна складатись з таких процесів: повної перевірки первинних облікових документів і облікових регістрів, їх оформлення і змісту; перевірки звітів касира, касової книги, грошових чеків, їх взаємозв'язку в обліковому процесі; перевірки звіту про рух грошових коштів і відпо-

відності його даних даним облікових регістрів; зіставлення показників виписки банку з даними документів, які додаються до неї; звірки даних виписок з обліковими регістрами з руху і залишків грошових коштів; звірки даних облікових регістрів із записами у головній книзі.

Також можна виділити декілька етапів, з яких повинен складатися внутрішній аудит ефективності грошових потоків:

1) насамперед необхідно перевірити наявні договори матеріальної відповідальності та повноту й своєчасність проведення інвентаризації каси й наявних грошових еквівалентів;

2) на другому етапі слід перевірити надходження грошових потоків. Внутрішній аудитор мусить звірити правильність і своєчасність документального оформлення оприбуткування грошових потоків первинними документами типової форми;

3) на наступному етапі аудитор має підтвердити інформацію стосовно фактичних залишків грошових коштів та їх еквівалентів у касі та на поточних рахунках в банківських установах;

4) четвертий етап має бути пов'язаний з контролем вибуття грошових коштів та їх еквівалентів. На даному етапі відбувається документальна перевірка первинних та зведених документів;

5) наступним кроком буде проведення аналізу грошових коштів. На підставі первинних документів та аудиторських процедур внутрішній аудитор повинен оцінити грошові потоки, рівень забезпеченості грошовими коштами, їх ефективне використання та вплив на розрахункові операції та інше;

6) останнім етапом буде складання та подання аудитором аудиторського звіту. Аудиторський звіт розкриває результати перевірки. Якщо виявлені порушення чи недоліки, аудитор повинен визначити заходи стосовно вирішення та поліпшення проблемних питань.

Також внутрішній аудитор на даному етапі повинен визначити основні напрями щодо підвищення ефективності використання грошових коштів та здійснює розрахунок оптимального залишку грошових коштів на поточному рахунку.

Тому задля належного проведення внутрішнього аудиту використовуються наступні методи: інвентаризація, за допомогою якої можна перевірити фактичну наявність грошових коштів та їх еквівалентів. Під час інвентаризації аудитори можуть самі її здійснювати або спостерігати за процесом її проведення; перерахунок даних, під час якого має підтвердитися достовірність арифметичних підрахунків грошових потоків; підтвердження, під час якого надходить інформація стосовно правильного відображення операцій у бухгалтерському обліку; перевірка дотримання правил обліку окремих господарських операцій; усне опитування; перевірка документів застосовується аудитором для підтвердження правильності відображення у бухгалтерському обліку надходження, наявності і використання грошових потоків; аналітичні процедури, що використовуються для зіставлення наявності та руху грошових коштів та їх еквівалентів з даними бухгалтерського обліку.

На нашу думку, було б доцільним запровадити

таку систему внутрішнього аудиту ефективності грошових потоків на підприємстві, за якої б лише керівник чи власник підприємства знав би, що вона існує. Це можна зробити таким способом, щоб зібралась певна команда аудиторів серед вже працюючих осіб, які б додатково до своєї основної роботи проводили контроль за грошовими потоками. Водночас, щоб інші працівники не здогадувались стосовно ролі цих осіб в компанії. Така ситуація підвищила б рівень якості перевірки, оскільки не було б можливості підготуватись до аудиту й створити видимість чесності й якості.

Якщо на підприємстві немає досить кваліфікованих осіб, щоб вони змогли проводити внутрішній аудит, то можна знати таку особу, однак також основною її роботою зробити іншу сферу. За такої ситуації до цієї особи будуть більш підозріло ставитись, однак все одно не настільки як до аудитора, про якого всім відомо.

Також для полегшення контролю за грошовими потоками можна максимально перевести підприємство на безготівкові розрахунки. У такому випадку зменшується вірогідність появи альтернативного каналу виходу коштів, їх відмивання та крадіжки. Така система полегшить роботу службі внутрішнього аудиту.

Отже, внутрішній аудит дозволить власникам підприємства дізнаватись інформацію стосовно руху грошових потоків у компанії, вносити зміни у ці дії тощо. Водночас не обов'язково зв'язуватись з незалежними аудиторами, які хоч і виконують свою роботу добре, однак можуть створити певну низку проблем.

ВИСНОВКИ

Ми бачимо, що внутрішній аудит є дуже важливою складовою життя суб'єктів господарювання. Не є важливим, чи компанія є великою транснаціональною компанією, в котрій кожного дня справа йде з багатьма тисячами грошових одиниць, чи це локальне підприємство, яке ледве зводить кінці з кінцями, в будь-якому випадку перевірка ефективності грошових потоків є невід'ємною частиною життя компаній.

Внутрішній аудит ефективності грошових потоків бореться з проявами незаконного привласнення грошових коштів, з некомпетентними співробітниками, що нерозумно використовують запаси, з проявами корупції тощо. На жаль, в Україні організація процесу внутрішнього аудиту недостатньо досліджена, у багатьох наукових працях відсутній аспект практичного висвітлення питання. Процес організації внутрішнього аудиту ефективності грошовими потоками має бути здійснений для отримання оперативної інформації та, що є дуже важливим, прийняття управлінських рішень.

Якщо розглядати систему внутрішнього аудиту ефективності грошовими потоками з фінансового боку, то можна прийти до висновку, що витрати на внутрішній аудит є набагато меншими за позитивний ефект від даної процедури. Організована система внутрішнього аудиту ефективності грошовими потоками є запорукою того, що в майбутньому буде зменшена кількість працівників, що дозволяють собі необдумані або незаконні операції з грошовими потоками. Крім цього це викличе більш правильні та ефективні управлінські дії.

Отже, узагальнюючи все вищевикладене, можна зробити висновок, що гарно організована система внутрішнього аудиту ефективності грошовими потоками забезпечує підприємству, установі, організації інвестиційну привабливість серед акціонерів, конкурентоспроможність на ринку. Також дана служба добре стимулює подальший розвиток підприємства і максимізує добробут як акціонерів, так і звичайних працівників, за рахунок збільшення ринкової вартості вкладеного капіталу та збільшення якості праці. Тому внутрішній аудит ефективності грошових потоків є неодмінною частиною обов'язкового аудиту фінансової звітності, тому що під час його проведення аналізуються, використовуються, перевіряються, узгоджуються майже всі форми фінансової звітності.

Список використаних джерел

1. Аудит / О.А. Петрик та ін. Київ, 2015. 643 с.
2. Ван Хорн Дж. Основы управления финансами / пер. с англ.; гл. ред. серии Я.В. Соколов. Москва: Финансы и статистика, 1999. 800 с.
3. Матківська Т.Я., Бондаренко О.М. Аудит грошових коштів: організація проведення, проблеми та вдосконалення. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 4/2. С. 6-9.
4. Меліхова Т.О., Веровкіна А.С. Удосконалення методики перевірки грошових коштів у національній валюті. *Інвестиції: практика та досвід*. Економічна наука. 2019. № 1. С. 24-29.
5. Нездойминога О.Є., Красота О.Г. Особливості внутрішнього аудиту грошових коштів підприємства. *Інфраструктура ринку. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2019. Випуск 30. С. 528-536.
6. Поддєрьогіна А.М. Фінансовий менеджмент. К.: КНЕУ, 2005. 627 с.
7. Прушківський В.Г., Тіховська Т.М. Теоретичні і прикладні аспекти управління грошовими потоками на підприємстві. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 3. С. 36-40.
8. Сергєєва О.Р. Сутність та основні аспекти управління грошовими потоками підприємства. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. № 12. Ч. 2. С. 107-110.
9. Сердюков К.Г., Тимчук Х.С. Управління грошовими потоками підприємства. *Гроші, фінанси і кредит*. Східна Європа: *Економіка, бізнес та управління*. 2019. Випуск 4 (21). С. 522-527.
10. Усатенко О.В., Пашкевич М.С. Аналіз грошових потоків в системі обов'язкового аудиту венчурних фондів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Випуск 23. Ч. 2. С. 105-109.
11. Філозоп О.В. Організація процесу внутрішнього аудиту на підприємстві. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. Міжнародний збірник наукових праць. 2016. Випуск 1(13). С. 370-375.
12. Чуєнков А.Є. Сутність та організація служби внутрішнього аудиту. URL: <http://soskin.info/ea/2010/7-8/201055zmist.html>
13. Швець А.Г. Суть внутрішнього аудиту та його організація на підприємстві URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=28156>

References

1. Audit / O.A. Petryk et.al. Kyiv, 2015. 643 p. (in Ukrainian)
2. Van Khorn Dzh. *Fundamentals of financial management / trans. from English; ed. Ya.V. Sokolov*. Moscow: Finances and Statistics, 1999. 800 p. (in Russian).
3. Matkivska T.Ya., Bondarenko O.M. Cash audit: organization, problems and improvements. *Economics. Finances. Law*. 2020. № 4/2. pp. 6-9. (in Ukrainian).
4. Melikhova T.O., Verovkina A.S. Improving the methodology of checking funds in the national currency. *Investments: practice and experience. Economic science*. 2019. № 1. pp. 24-29. (in Ukrainian).
5. Nezdoimynoha O.Ye., Krasota O.H. Features of the internal audit of cash of the enterprise. *Market infrastructure. Accounting, analysis and audit*. 2019. Issue 30. pp. 528-536. (in Ukrainian).
6. Poddierohina A.M. *Financial Management*. Kyiv: KNEU, 2005. 627 p. (in Ukrainian).
7. Prushkivskiy V.H., Tikhovska T.M. Theoretical and applied aspects of cash flow management in the enterprise. *Formation of market relations in Ukraine*. 2007. № 3. pp. 36-40. (in Ukrainian).
8. Serhieieva O.R. The essence and main aspects of cash flow management of the enterprise. *International economic relations and the world economy*. 2017. № 12. part 2. pp. 107-110. (in Ukrainian).
9. Serdiukov K.H., Tymchuk Kh.S. Cash flow management of the enterprise. *Money, finance and credit. Eastern Europe: Economics, Business and Management*. 2019. Issue 4 (21). pp. 522-527. (in Ukrainian).
10. Usatenko O.V., Pashkevych M.S. Analysis of cash flows in the system of mandatory audit of venture funds. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy*. 2019. Issue 23. Part 2. pp. 105-109. (in Ukrainian).
11. Filozop O.V. Organization of the internal audit process at the enterprise. *Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis. International collection of scientific works*. 2016. Issue 1 (13). pp. 370-375. (in Ukrainian).
12. Chuienkov A.Ye. The essence and organization of the internal audit service. URL: <http://soskin.info/ea/2010/7-8/201055zmist.html> (in Ukrainian).
13. Shvets A.H. The essence of internal audit and its organization at the enterprise. URL <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=28156> (in Ukrainian)